

**KNJIŽNICA BEZ ZIDOVA – KNJIŽNICE GRADA ZAGREBA
NA INTERLIBERU**

**LIBRARY WITHOUT WALLS – ZAGREB CITY LIBRARIES
AT THE INTERLIBER**

Arijana Herceg Mićanović
Knjižnica Marina Držića
Knjižnice grada Zagreba
arijana.herceg.micanovic@kgz.hr

Alka Stropnik
Knjižnica Medveščak
Knjižnice grada Zagreba
alka.stropnik@kgz.hr

UDK / UDC 027.3(497.5Zagreb):
Izlaganje / Conference paper
Primljeno / Received: 15. 11. 2012.

Sažetak

Od 2002. godine, Knjižnice grada Zagreba redovito su prisutne na Interliberu – Međunarodnom sajmu knjiga i učila. Posebna se pozornost posvećuje djeci i mladima te se za njih osmišljava prigodni program tematski vezan uz Mjesec hrvatske knjige. Sadržaj programa osmišljavaju knjižničari, a ostvaruju ga u suradnji sa zainteresiranim vrtićima, školama, udrugama, ustanovama i pojedincima. Osnovna je namjera približiti aktivnosti koje se provode u knjižnicama što većem broju ljudi i time predstaviti rad knjižnica te popularizirati knjigu i čitanje. Program se mijenja i prilagođava u skladu s potrebama i interesima djece i mladih. Knjižnice grada Zagreba na mrežnim stranicama objavljuju raspored događanja, a na Facebooku i YouTubeu Knjižnica grada Zagreba moguće je vidjeti fotografije i filmove snimljene tijekom radionica.

Ključne riječi: Knjižnice grada Zagreba, Mjesec hrvatske knjige, Interliber, poticanje čitanja, knjižnični programi za djecu i mlade

Summary

Since 2002, Zagreb City Libraries regularly present at Interliber - The International Book and Teaching Appliances Fair in Zagreb. Special attention is given to children and young adults, and relevant programs thematically linked to the Month of the Croatian Book are made up for them. Content of the program is devised by librarians, and carried out in collaboration with interested kindergartens, schools, organizations, institutions and individuals. The basic intention is to bring closer the activities performed in libraries to more people and thus present the work of libraries and popularize books and reading. Program is being changed and adapted according to the needs and interests of children and young adults. On its website, Zagreb City Libraries published the schedule of events, while photos and video clips taken during the workshops are available on Facebook and YouTube Zagreb City Libraries channels.

Keywords: Zagreb City Libraries, Month of the Croatian Book, Interliber, promoting reading, library programs for children and young adults

Uvod

Mjesec hrvatske knjige tradicionalna je manifestacija koja se održava svake godine. Od 1995. godine, na zamolbu Ministarstva kulture Republike Hrvatske, nositelj organizacije MHK-a postaju Knjižnice grada Zagreba jer dotadašnji organizator, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, zbog zatvaranja i preseljenja u novu zgradu nije u mogućnosti koordinirati brojnim programima. Tijekom mjesec dana, od 15. listopada do 15. studenoga, u narodnim knjižnicama diljem Hrvatske organiziraju se i provode mnoge aktivnosti vezane uz knjigu i čitanje.

Da bi se predstavljanjem i čitanjem kvalitetnih knjiga obuhvatilo što više djece, 1998. godine, nakon višegodišnjeg sudjelovanja u Međunarodnom kvizu za djecu i mladež, u organizaciji Hrvatskog centra za dječju knjigu, pokrenut je Nacionalni kviz za poticanje čitanja. Kviz je naišao na pozitivan odjek i velik odaziv mladih čitatelja te se uspješno održava sve do danas, a zahvaljujući suradnji s dječjim knjižnicama s vremenom se uključuju i hrvatska djeca iz Austrije, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Vrhunac je kviza završna svečanost na Interliberu i proglašenje pobjednika.

Interliber – Međunarodni sajam knjiga i učila privlači svake godine mnogo posjetitelja iz cijele Hrvatske. Od 2002. godine, Knjižnice grada Zagreba pojavljuju se na Interliberu, u sklopu kojeg posebno osmišljenim programima za djecu i mlade žele predstaviti rad knjižničara na dječjim odjelima narodnih knjižnica. Radionice, susreti i predavanja za djecu i mlade tematski su vezani

uza središnju temu Mjeseca hrvatske knjige. Prigoda je to i knjižničarima za djecu i mlade da u velesajamskom prostoru predstave svoje aktivnosti i time aktivno sudjeluju u promicanju knjige i čitanja. Program se od samih početaka ostvaruje u suradnji s knjižnicama iz više gradova i s različitim suradnicima od vrtića, škola, učeničkih i studentskih udruga, javnih i državnih ustanova do pojedinaca koji mogu doprinijeti različitosti kvalitetnih programa. Tradicionalna knjižnica izlazi izvan svojih zidova, promovira svoj rad, programe i projekte te dopire do mogućih korisnika. Događanja na Interliberu u organizaciji Knjižnica grada Zagreba najavljuju se na mrežnim stranicama KGZ-a, a na Facebooku i YouTubeu moguće je vidjeti fotografije i filmove s održanih radionica.

Mjesec hrvatske knjige

Knjižnice grada Zagreba preuzele su 1995. godine organizaciju manifestacije Mjesec hrvatske knjige. Uz Programski odbor, sastavljen od predstavnika knjižnica, izdavača, medija, književnika i drugih, izabran je novi Organizacijski odbor koji čine djelatnici Knjižnica grada Zagreba. Bio je to izazov, ali i prigoda da narodne knjižnice u Zagrebu i izvan njega osmisle i ostvare raznolik program, svake godine objedinjen jednom zajedničkom temom, posvećenom najčešće nekoj znamenitoj književnici ili književniku ili pak nekoj drugoj važnoj književnoj ili izvanknjiževnoj temi za koju Organizacijski odbor MHK-a procijeni da bi je vrijedilo obilježiti u pojedinoj kalendarskoj godini.

Mjesec hrvatske knjige organiziran je na dvije razine. Središnji programi, poput programa otvaranja i zatvaranja, okruglog stola, *bookcrossinga* u hrvatskim sveučilišnim knjižnicama, nacionalnih akcija Čitajmo pod zvijezdama i Čitajmo pod krošnjama, Nacionalnog kviza za poticanje čitanja ili primjerice otvaranja novih knjižnica, održavaju se na nacionalnoj razini, dok se lokalni programi osmišljavaju i provode u pojedinačnim knjižnicama. Iako se programi poticanja čitanja u školskim i narodnim knjižnicama provode tijekom cijele godine, za trajanja Mjeseca hrvatske knjige susreti, tribine, promocije i izložbe učestaliji su.

Od 1995. godine do danas, pokrovitelj je manifestacije Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

Sljedeći je korak u povezivanju dviju velikih manifestacija – Mjeseca hrvatske knjige i Međunarodnog sajma knjiga i učila Interliber – učinjen 2003. godine kada u organizaciji Knjižnica grada Zagreba započinje održavanje

radionica za djecu i mlade u sklopu Interlibera na Zagrebačkom Velesajmu. Trenutak je to u kojem Knjižnice grada Zagreba sa svojim programima čine iskorak izvan svojih prostora te postaju sastavnim dijelom jedne važne i vrlo posjećene priredbe, čime vlastito djelovanje čine vidljivijim i pristupačnijim široj javnosti. Postaju – knjižnice bez zidova.

Iako se razlika čini očitom i samorazumljivom, važno je ovdje razjasniti moguće terminološke nejasnoće vezane uza sam pojam. Naziv *knjižnice bez zidova* u ovom se slučaju ne odnosi na pojam digitalne knjižnice, nerijetko običavane nazivati upravo ovom sintagmom (“a library without walls”), nego označuje izlazak knjižnice izvan vlastitih prostora u pokušaju da osvoji neke nove fizičke prostore i učini korak naprijed u približavanju korisnicima – onima zbog kojih zapravo i postoji. Zamisao nije nova, prema Smjernicama za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi “u zagovaranju važnosti čitanja i razvoja govora za malu djecu veliku važnost ima pričanje priča i čitanje naglas izvan knjižnice. Parkovi, čekaonice pa čak i trgovački centri idealna su mjesta za te aktivnosti”.¹ Mladima je pak potrebno posvetiti posebnu pozornost, jer mnogi upravo u tom životnom razdoblju prestaju s čitanjem neobvezne literature, a na knjižničarima je i drugim stručnjacima da uvedu mlade u svijet knjiga u skladu s njihovim interesima.²

Više je poznatih primjera takve prakse u Hrvatskoj. Uz već spomenute akcije Čitajmo pod krošnjama i Čitajmo pod zvijezdama, zanimljiv je npr., projekt Knjižnice bez zidova požeške Gradske knjižnice i čitaonice, organiziran u sklopu Požeškog ljeta 2012. godine. Tom se prigodom knjižnični program privremeno preselio u požešku pješačku zonu, izlazeći ususret građanima/mogućim korisnicima.

Knjižnice grada Zagreba na Interliberu

Svake godine Zagrebački Velesajam ustupa Knjižnicama grada Zagreba prostor za program koji će se održavati na Interliberu. U tom kontekstu događanja, odnosno radionice, koje organiziraju Knjižnice grada Zagreba,

¹ Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008. Str. 15.

² Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. Objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

zamišljene su kao dio popratnoga, nekomercijalnog programa sajma knjiga čija je zadaća, gledano očima organizatora – obogatiti sajamski program, a gledano iz knjižničarske perspektive – obilježiti Mjesec hrvatske knjige tako da se obradi na zanimljiv i poučan način njegova središnja tema i približiti je djeci i mladima. Dodijeljeni prostor prigodno se uređuje dječjim likovnim i literarnim radovima nastalim na radionicama, izložbom knjiga, plakata i dr. te promotivnim materijalima kojima knjižnice predstavljaju svoje stalne usluge, programe i projekte.

Organizacija programa započinje objavljivanjem teme Mjeseca hrvatske knjige za tekuću godinu. Imenuje se koordinator radne skupine koji potom u suradnji s kolegama i kolegicama knjižničarima s dječjih odjela i odjela za mlade planira i realizira isplanirani sadržaj. Pri osmišljavanju programa, vodi se računa o dobnoj strukturi korisnika kojima je program namijenjen – od djece vrtičke dobi preko osnovnoškolaca sve do srednjoškolaca tj. gimnazijalaca, uvažavajući pritom njihove potrebe i interese.

Djelatnice Matične službe KGZ-a, u dogovoru s koordinatoricom, kontaktiraju vrtiče i škole zainteresirane za suradnju i organiziraju njihov dolazak na radionice. Od samog početka održavanja programa na Interliberu, u realizaciji programa sudjeluju kolegice iz Zadra i Rijeke, a na radionicama su, osim djece iz Zagreba i Zagrebačke županije, tijekom godina sudjelovala i djeca iz više gradova Krapinsko-zagorske županije te Vinkovaca, Bjelovara i Zadra.

Specifičnost svake pojedine teme nužno nameće i odabir suradnika koji osim neupitnih stručnih kompetencija u svom području bavljenja trebaju pokazivati i određen stupanj sklonosti za rad s djecom i mladima jer je praksa pokazala da upravo osobe takvog senzibiliteta najlakše dopiru do korisnika i s njima ostvaruju najbolji kontakt, što u konačnici osigurava i veću kvalitetu izvedenog programa. Svake godine pri realizaciji radionica Knjižnice grada Zagreba ostvaruju plodnu suradnju s pojedincima, udrugama i ustanovama, čime doprinose boljem međusobnom povezivanju čimbenika značajnih za kulturu, odgoj i obrazovanje djece i mladih te jačanju položaja narodnih knjižnica u lokalnoj zajednici.

Iako je svaka pojedina radionica odvojena, zaokružena cjelina sa svojim posebnostima i s njima povezanim posebnim zadaćama, zajedničko im je da su u najvećoj mogućoj mjeri usmjerene na suradljivost i kreativnost djece i mladih, odnosno da traže od sudionika visok stupanj zalaganja i omogućuju im da aktivno sudjeluju u programu.

Program je, radi njegove uspješnije i kvalitetnije provedbe, predviđen za točno određene skupine djece (uglavnom učenika osnovnih i srednjih škola, ponekad i vrtičke dobi) čiji je dolazak unaprijed dogovoren. Zbog činjenice da se program odvija u prostoru koji je dostupan pogledu svakog posjetitelja Interlibera koji pored njega prođe, organizatori uzimaju u obzir i tzv. slučajnu publiku koja se okupila privučena programom i želi sudjelovati u radionicama ili saznati nešto o gostu/voditelju/predavaču ili pak knjižničnim programima za djecu i mlade općenito.

S obzirom na to da broj takvih posjetitelja/mogućih korisnika nije zanemariv, potrebno je i njima posvetiti dodatnu pažnju tako da na štandu bude osoba koja odgovara na njihove upite, informira ih i o programu na Interliberu, ali i o programima koji se tijekom godine odvijaju u Knjižnicama grada Zagreba. Da bi to bilo moguće, osim unaprijed pripremljenog knjižničara-informatora, potrebno je osigurati i računalo te raznolik i zanimljiv promotivni materijal radi lakšeg snalaženja u mreži knjižnica i aktivnosti KGZ-a. Također treba imati na umu da na Interliber u organiziranim skupinama sa svojim učiteljima i profesorima dolazi mnoštvo školaraca koji bi mogli biti zainteresirani za aktivno sudjelovanje u nekoj od budućih radionica, na čije bi upite također valjalo trenutno odgovoriti i pružiti im potrebne informacije.

Posebno su važni kontakti s djecom i mladima, odnosno kolegama knjižničarima te učiteljima i profesorima koji dolaze iz izvanzagrebačkih sredina jer njima programi KGZ-a inače nisu dostupni i radionice na Interliberu dobra su prigoda da upoznaju bar jedan mali dio programa koje zagrebačke knjižnice redovito nude korisnicima. Povratne informacije dobivene od njih vrlo su dragocjene organizatorima u daljnjem planiranju i organiziranju programa, a jednako je važno međusobno podijeliti iskustva stečena radom u vlastitim sredinama.

Od svojih početaka pa do danas, radionice na Interliberu nastojale su, koliko god je to bilo moguće, proširiti krug sudionika i korisnika te poraditi na promoviranju knjižničnih programa te osobito na promicanju čitanja kao iznimno bitne, odnosno temeljne zadaće knjižničarske zajednice.

U tom smjeru idu i nastojanja organizatora da se u program, iako, nažalost, ograničen i prostorno i financijski, uključi što više djece i mladih te da im se ponude kvalitetni i svježiji sadržaji. Da bi to bilo moguće, važno je da se u rad uključi što više knjižnica/knjižničara, te da se iznađu izdašnija finansijska sredstva za osmišljavanje programa, zalaganje kvalitetnih suradnika i rad na medijskoj prezentaciji knjižničarskog rada i knjižničnih programa, osobito onih vezanih uz čitanje.

Ukorak s promjenama

Čitanje, i to čitanje poezije, bilo je središnjom temom Mjeseca hrvatske knjige u 2011. godini pa je i program radionica na Interliberu bio osmišljen u okviru rečene teme. Iako se zadatak u početku činio teškim i zahtjevnim, obavljen je vrlo uspješno te je u radionicama sudjelovalo više od četiri stotine sudionika, od čega mnogo tinejdžera.

Program je osmišljen tako da uza stručno vođenje gostiju sudionika – književnika, pjesnika, glumaca, ilustratora, sveučilišnih nastavnika-teoretičara književnosti i gimnazijskih profesora, djeca i mladi što više saznaju i što više sami rade, odnosno aktivno sudjeluju. Aktivno uključivanje u osmišljavanje programa za mlade koje valja kreirati *s njima a ne za njih* jedna je od bitnih odlika uspješnosti knjižničnih usluga za mlade.³

Pristupilo se poeziji višedimenzionalno i na mnogo različitih načina pa je u razdoblju od 8. do 13. studenog 2011. održano devet poetsko-likovnih radionica za djecu, osam radionica za mlade te četiri susreta s autorima, a poezija se u tom razdoblju pisala, crtala, slikala, glumila, vikala, izrezivala, pjevala i plesala. Nastojalo se doći do bitnih i temeljnih stvari vezanih za poeziju, pri čemu je manje bilo važno radi li se o opusu Dobriše Cesarića, Silvija Strahimira Kranjčevića, Danijela Dragojevića ili o poeziji Damira Urbana, TBF-a, mladim autorima RAP poezije Benjaminu Mujiću i Edinu Ibranoviću. Najvažnije je bilo da polaznici radionica kažu što misle i pokažu što znaju – pa bilo to i hiphopanje između štandova i privremeno “zaustavljanje prometa” na Interliberu – čime su oduševili članovi plesne grupe Megablast iz Velike Gorice koji su nastupili u dijelu programa “Predstavljamo mlade talente”, što se već godinama njeguje u Knjižnici Dugave. Neki su od njih svoj talent pokazali na Interliberu, između ostalih i Jure Čirjak koji se predstavio izložbom grafita “Ulična poezija”.

Polaznici filmskih radionica BLANK – filmskog inkubatora, od materijala snimljenog tijekom nekih od radionica, napravili su dva filma koji su postavljeni na YouTube kanalu KGZ-a, a dostupna je i virtualna izložba već navedenih grafita Jure Čirjaka koju je za objavljivanje priredila Alka Stropnik.

³ Stričević, I. Utvrđivanje informacijskih potreba i čitateljskih interesa mladeži u narodnoj knjižnici : doktorska dizertacija. Zagreb : Filozofski fakultet u Zagrebu, 2006.
Walter, V. A.; E. Meyers. Teens and Libraries : Getting in Right. Chicago : American Library Association, 2003. Str. 39.

Holt, Glen. Library branding for young adolescents : learning from Barbie and Mickey. // The Bottom Line : Managing Library Finances 16, 2 (2003.), 1-3. (Emerald).

Asis, Susan. Types of Youth Participation Programs in Public libraries : An Annotated Webliography. // Young Adult Library Services, 4, 4(2006), 26-30.

Radovi nastali tijekom radionice “Ilustrirajmo pjesmu”, u kojoj su sudjelovali učenici Grafičkog odjela Škole primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu pod mentorstvom profesora Tomislava Tomića, izloženi su nakon Interlibera u Knjižnici Medveščak, a bivša učenica iste škole Lucija Oroz, ujedno i autorica fotografija s Interlibera objavljenih na Facebook stranici KGZ-a, priprema samostalnu izložbu fotografija u Galeriji Kupola u Gradskoj knjižnici.

Radionica “Glas i govor” akademskog glumca Zvonka Zečevića prerasla je u stalnu aktivnost u Knjižnici Sesvete te na Odjelu za djecu i mladež Knjižnice Medveščak.

Iz ovoga je vidljivo da je Knjižnica svojim programima iskoračila iz svojih uobičajenih okvira da bi se potom, obogaćena novim korisnicima i suradnicima, vratila u svoje prostore i nastavila s redovnim programima tijekom godine. Na ovaj način Knjižnice grada Zagreba čine još jedan korak bliže svojim korisnicima – danas djeci i mladima, a sutra – korisnicima odjela za odrasle. Ukorak s promjenama.

Zaključak

Svaka tema Mjeseca hrvatske knjige novi je izazov u promišljanju programa za Interliber. Zbog intenzivnih promjena u društvu, različitih čitateljskih navika djece i mladih, ali i razvoja novih tehnologija, osmišljavaju se različiti pristupi u promicanju knjige i čitanja.

Zdvajanje nad činjenicom da djeca i mladi čitaju nerado i nedovoljno, ne vodi nikamo. Na pitanje zašto mladi ne čitaju, moguće je odgovoriti protupitanjem: A zašto ne bi čitali? Nuđenjem novih sadržaja nastoji se ići ukorak s promjenama, istovremeno ispunjavajući temeljnu zadaću knjižnica. Interes za pisanu riječ, knjigu i čitanje kao i književni ukus nešto je na čemu valja raditi od najranije dobi – prvenstveno u obitelji, a zatim u vrtićima, školama, knjižnicama i ostalim obrazovnim i znanstvenim ustanovama.

Na knjižničarima je da naprave svoj dio najbolje što znaju i pritom budu jasni, glasni i prije svega – vidljivi. Zato je važno imati prostor na Interliberu i održavati radionice čiji je glavni zadatak, bez obzira na pojedinu temu i način njene obrade, ipak – čitanje.

Aktivnom promidžbom događanja Knjižnica grada Zagreba na Interliberu nastoji se povećati broj djece i mladih koja dolaze na radionice izvan Zagreba, proširiti suradnju na ustanove koje dosad nisu imale mogućnost sudjelovati u programu te raditi na osnaživanju položaja narodnih knjižnica u lokalnoj zajednici.

Prilog

Središnje teme Mjeseca hrvatske knjige od 2004. godine:

- 2004. Ivana Brlić Mažuranić
- 2005. "... a mi se vratimo pjesmama pa ih čitajmo!"
- 2006. Nikola Tesla
- 2007. Marija Jurić Zagorka
- 2008. 500. godišnjica rođenja Marina Držića
- 2009. Međunarodna godina astronomije
- 2010. Međunarodna godina biološke raznolikosti
- 2011. Čitajmo pjesnike⁴

Teme Nacionalnog kviza za poticanje čitanja od 1998. godine:

- 1998. Uz smijeh i knjige zaboravimo brige
- 1999. S knjigom oko svijeta
- 2000. Čitanje je pustolovina
- 2001. Rastem s knjigom
- 2002. Knjige grade mostove
- 2003. Reci mi tko sam
- 2004. U čast Ivane Brlić Mažuranić
- 2005. Dobar dan gospodine Andersen
- 2006. U čast Nikole Tesle
- 2007. Za svijet dostojan djeteta, posvećen Astrid Lindgren
- 2008. U čast Marina Držića
- 2009. Kroz knjige do zvijezda
- 2010. Čudesni svijet prirode
- 2011. Vesele zamke, posvećen Grigoru Vitezu

⁴ Dotadašnje manifestacije Mjesec hrvatske knjige nisu imale posebno istaknutu središnju temu.

LITERATURA

Asis, Susan. Types of Youth Participation Programs in Public libraries : An Annotated Webliography. // *Young Adult Library Services*, 4, 4(2006), 26-30.

Holt, Glen. Library branding for young adolescents : learning from Barbie and Mickey. // *The Bottom Line : Managing Library Finances* 16, 2(2003.), 1-3.

Mjesec hrvatske knjige. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1995; 1996; 1997; 1998; 1999; 2000; 2001; 2002; 2003; 2004; 2005; 2006; 2007; 2008; 2009; 2010; 2011.

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. Objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Stričević, I. Utvrđivanje informacijskih potreba i čitateljskih interesa mladeži u narodnoj knjižnici : doktorska dizertacija. Zagreb : Filozofski fakultet u Zagrebu, 2006.

Sviben, Z. A mi se vratimo pjesmama pa ih čitajmo! – Mjesec hrvatske knjige [citirano: 2012-8-30]. // *Novosti Hrvatsko knjižničarsko društvo* 53, rujan(2011). Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/441>